

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Τίτλος:

«Πάμε μια βόλτα στον Πειραιά; Όχημά μας; Η ποίηση!»

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑ ΤΟΛΥΜΕΝΟΥ

Εφαρμογή: ΜΑΡΙΝΑ ΑΡΕΤΑΚΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Πάμε μια βόλτα στον Πειραιά; Όχημά μας; Η ποίηση!

Εφαρμογή σεναρίου

Μαρίνα Αρετάκη

Δημιουργία σεναρίου

Μαρία Τολυμένου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

5ο Γυμνάσιο Χανίων

Χρονολογία

Από 01-04-2015 έως 08-5-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

9 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, βιβλιοθήκη

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

- Οι μαθητές ήταν αρκετά εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας από την αρχή της σχολικής χρονιάς και δεν παρουσιάστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα κατά τη διάρκεια του σεναρίου.
- Το σενάριο προϋπέθετε επίσης εξοικείωση με την πλοήγηση στο διαδίκτυο και με τις δυνατότητες του Προγράμματος Επεξεργασίας Κειμένου –επισήμανση, υπερσύνδεση– αλλά σε αυτό το σημείο οι μαθητές του τμήματος υστερούσαν αρκετά (π.χ. δεν γνώριζαν να κάνουν υπερσυνδέσμους).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαρία Τολυμένου, Πάμε μια βόλτα στον Πειραιά; Όχημά μας; Η ποίηση!, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με κύριο άξονα τη σχέση της πόλης με την ποίηση και με πλαίσιο το ψηφιακό περιβάλλον «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα – Λογοτεχνία και πόλεις», οι μαθητές, αρχικά, εξοικειώνονται με το χώρο των «Ψηφίδων» και την ήδη διαμορφωμένη εικονικά λογοτεχνική περιήγηση της πόλης τους (Χανιά). Στη συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν τραγούδια και ποιητικά κείμενα που εμπεριέχονται στην ψηφιακή λογοτεχνική πόλη. Σε μια τελευταία φάση, προτείνουν στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας ποιήματα τα οποία κρίνουν ότι αξίζει να συμπεριληφθούν στην ψηφιακή πόλη τους.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Στο αρχικό σενάριο επισημαίνεται ως βασική αρχή το να γνωρίσουν οι μαθητές την ύπαρξη των «[Ψηφίδων](#)», περιβάλλον που μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή για μεταγενέστερες εργασίες τους, καθώς και το να πραγματοποιήσουν οι ίδιοι μια εργασία-πρόταση προς το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ). «Η επικοινωνία με το Κέντρο μέσω του μαθήματος δημιουργεί την αίσθηση στα παιδιά της σύνδεσης του σχολείου με έναν επιστημονικό φορέα εγνωσμένου κύρους, όπως θα αντιληφθούν και τα ίδια. Το σχολείο συνδέεται έτσι με σύγχρονες επιστημονικές εξελίξεις και κυρίως οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι η δραστηριοποίησή τους στο μάθημα βγαίνει από τους τοίχους της τάξης και αποκτά νόημα». Το αρχικό σενάριο ολοκληρωνόταν με την πρόταση που κατέθεταν οι μαθητές προς το ΚΕΓ για να συμπεριληφθεί μια νέα λογοτεχνική πόλη στο περιβάλλον «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)», με υλικό που προτείνουν οι ίδιοι.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν ένα ερευνητικό εργαλείο για την ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, τις «[Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα – Λογοτεχνία και πόλεις](#)»
- να συνδέσουν την ποιητική πράξη με την πόλη τους
- να συνειδητοποιήσουν ότι και άλλες τέχνες, όπως το τραγούδι, μπορεί να εμπνέονται ή να μιλάνε για την πόλη τους

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να προσεγγίσουν διαφορετικές ποιητικές φωνές, καθώς και στίχους τραγουδιών που μιλούν για την πόλη τους

- να γνωρίσουν την ποιητική αποτύπωση ορισμένων από τις διαφορετικές πλευρές που συγκροτούν μία πόλη: τις ομορφιές της, τα κτίσματα, τα σημεία παρέμβασης του ανθρώπου

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες μετά το τέλος της διδασκαλίας να μπορούν:

- να περιηγηθούν σε έναν σύνθετο ψηφιακό χώρο, όπως ο χώρος [«Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα – Λογοτεχνία και πόλεις»](#)
- να κατανοούν τη λειτουργία των ποιημάτων-τραγουδιών για την πόλη τους στον ψηφιακό χώρο [«Λογοτεχνία και πόλεις»](#)
- να εντοπίζουν επιμέρους εικόνες σε ένα ποίημα
- να αντιληφθούν ότι οι ποιητές κατασκευάζουν με ποιητικά υλικά διαφορετικές, δικές τους εικόνες για μια πόλη
- να προσέχουν το περιεχόμενο των στίχων των τραγουδιών
- να δικαιολογούν την προτίμησή τους για κάποιο κείμενο (στίχους τραγουδιών ή ποίημα)

Διδακτικές πρακτικές

Το αρχικό σενάριο προβλέπει αρκετά καθοδηγητική πορεία μόνο στην Α΄ φάση, στη γνωριμία των μαθητών με το νέο περιβάλλον [«Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα – Λογοτεχνία και πόλεις»](#), αλλά κατά την εφαρμογή η καθοδήγηση επεκτάθηκε και στις άλλες φάσεις. Καθ' όλη τη διάρκεια του σεναρίου οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες (όχι ίδιες κατά τις διάφορες φάσεις του) για να παρατηρήσουν, αναζητήσουν, σχολιάσουν το υλικό τους.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Όπως σημειώνει η συντάκτης, η δημιουργία του λογοτεχνικού χάρτη του Πειραιά (πόλη στην οποία δίδασκε κατά τη δημιουργία του σεναρίου) προέκυψε ως θέμα του σεναρίου στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση» για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου. «Η προσέγγιση της εικόνας της πόλης μέσα από λογοτεχνικά κείμενα αποσκοπεί και στη σύγκριση της εικόνας που παρουσιάζουν οι λογοτέχνες με την εικόνα που έχουν οι μαθητές για την πόλη τους, προκειμένου να αντιληφθούν ότι υπάρχουν διαφορετικές οπτικές για τον τόπο τους», όπως γράφει.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το συνταγμένο σενάριο επισημαίνει ότι η θεματική ενότητα «Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση» περιλαμβάνεται στο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών, αλλά αποτελεί συγχρόνως και θεματική ενότητα για τη [διδασκαλία](#) του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που ισχύει από το σχολικό έτος 2014-2015 για τη διδακτική αξιοποίηση των Διαδραστικών Πινάκων. Στο σχολείο που εφαρμόστηκε το σενάριο δεν ισχύει πλέον το Πιλοτικό, οπότε εντάχθηκε στο κανονικό πρόγραμμα του μαθήματος της Λογοτεχνίας.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Όπως το αρχικό σενάριο, έτσι και το συνταγμένο βασίστηκε στην αξιοποίηση του περιβάλλοντος «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» από τις «[Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#)». Οι μαθητές παρατηρούν πώς αποτυπώνεται ψηφιακά η εικόνα της πόλης με λόγο, εικόνα, ήχο και πώς αυτή συγκροτείται από διαφορετικές λογοτεχνικές φωνές. Στη συνέχεια, ενώ στο αρχικό σενάριο δημιουργούν οι ίδιοι οι μαθητές τον λογοτεχνικό χάρτη της πόλης τους, αξιοποιώντας το διαδίκτυο και διάφορα προγράμματα, κατά την εφαρμογή τροποποιήθηκε αυτό το σημείο, αφού η πόλη των Χανίων συμπεριλαμβάνεται στις ψηφιακές πόλεις του περιβάλλοντος των Ψηφίδων. Έτσι, κατά τη διάρκεια της Γ΄ φάσης οι μαθητές

προσπάθησαν να συμπληρώσουν με νέα στοιχεία το λογοτεχνικό ψηφιακό χάρτη της πόλης τους και να γνωστοποιήσουν στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας τις επιλογές τους.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Μαρινέλλα Βλαχάκη, «Ακουαρέλα». Στο *Τα πολύτιμα*, 2010.

Μιχάλης Γρηγοράκης, «Χανιώτικο». Στο *Χανιά 1978*.

Μάρω Δούκα, «Νέα Χώρα – Α.Β.Ε.Α.» (απόσπασμα από τη συλλογή *Που 'ναι τα φτερά*, Αθήνα: Κέδρος, 1975). Στο *Τα Χανιά στη Λογοτεχνία: 750 χρόνια από την ανοικοδόμησή τους, ημερολόγιο 2002*, επιμέλεια: Αγγελική Καραθανάση, (χωρίς αριθμό σελίδων: Οκτώβριος). Δήμος Χανίων: Σύνδεσμος Φιλολόγων Νομού Χανίων, 2002.

Βικτωρία Θεοδώρου, «Η Νέα Χώρα του Τράϊκο» (απόσπασμα από το *Ο Τράϊκο*). Στο *Τα Χανιά στη Λογοτεχνία: 750 χρόνια από την ανοικοδόμησή τους, ημερολόγιο 2002*, επιμέλεια: Αγγελική Καραθανάση, (χωρίς αριθμό σελίδων: Οκτώβριος). Δήμος Χανίων: Σύνδεσμος Φιλολόγων Νομού Χανίων, 2002.

Λεωνίδας Κακάρογλου, «Αγαπηθήκαμε» (απόσπασμα ποιήματος από τη συλλογή *Σχεδόν γκρο πλαν*. Αθήνα: Πλέθρον, 1986). Στο *Τα Χανιά στη Λογοτεχνία: 750 χρόνια από την ανοικοδόμησή τους, ημερολόγιο 2002*, επιμέλεια: Αγγελική Καραθανάση, (χωρίς αριθμό σελίδων: Νοέμβριος). Δήμος Χανίων: Σύνδεσμος Φιλολόγων Νομού Χανίων, 2002.

Άγγελος Καλοκαιρινός, «Ο φάρος». Στο *Ανθολογία Κρητικής Ποίησης 1950-2007*, επιμέλεια: Σ. Α. Σκαρτσής, 201. Αθήνα: Ταξιδευτής, 2007.

Κώστας Καρυωτάκης, «Ζουγραφίες». Στο Γ. Π. Σαββίδης, *Στα χνάρια του Καρυωτάκη-Κείμενα 1966-1988*, 176-182. Αθήνα: Νεφέλη, 1989.

Γιώργης Μανουσάκης, «Αμετακίνητος μετανάστης». Στο *Στ' ακρωτήρια της ύπαρξης*, 22. Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2003.

Ελένη Μαρινάκη. «Τρία Ποιήματα για τα Χανιά-1» (από τη συλλογή *Περνώντας βάφεται μπλε*. Αθήνα: Πλέθρον, 1987). Στο *Τα Χανιά στη Λογοτεχνία: 750 χρόνια από την ανοικοδόμησή τους, ημερολόγιο 2002*, επιμέλεια: Αγγελική Καραθανάση, (χωρίς αριθμό σελίδων: Δεκέμβριος). Δήμος Χανίων: Σύνδεσμος Φιλολόγων Νομού Χανίων, 2002.

Κώστας Χιωτάκης. «Παλιά πόλη», «Το παλιό λιμάνι», «Κραυγές από το φάρο», «Συναγερμός». Στο *Ανηφόρες και Καλντερίμια. Ποιήματα. Σύγχρονη Εποχή*, 1984.

Τραγούδια

«[Πάμε βόλτα στα Χανιά](#)», από το δίσκο *Αρχιπέλαγος*, στίχοι και μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, εκτέλεση: Γρηγόρης Μπιθικώτσης, 1960

«[Ομορφη πόλη](#)», από το δίσκο *Λιποτάκτες*, στίχοι: Γιάννης Θεοδωράκης, μουσική, εκτέλεση: Μίκης Θεοδωράκης, 1960

«[Χάθηκα](#)», από το δίσκο *Λιποτάκτες*, στίχοι: Γιάννης Θεοδωράκης, μουσική, εκτέλεση: Μίκης Θεοδωράκης, 1960

«[Κάθε μήνα Αύγουστος](#) [Χανιά]», από το δίσκο *30 + κάτι*, στίχοι, μουσική: Κώστας Λειβαδάς, εκτέλεση: Γ. Κότσιρας, 2004.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση

1η και 2η ώρα (εργαστήριο):

Το τμήμα βρίσκεται στο εργαστήριο των υπολογιστών. Μετά από μια σύντομη εισαγωγή πάνω στη θεματική των επόμενων ωρών (η πόλη μας και τα ποιήματα, το ψηφιακό υλικό που υπάρχει για αυτήν τη σχέση) γίνεται χωρισμός σε πέντε ομάδες, η σύσταση των οποίων έχει αποφασιστεί από πριν για να μην υπάρξει καθυστέρηση. Οι μαθητές δεν έδειξαν εξ αρχής ενθουσιασμό για το θέμα του σεναρίου, όμως δημιουργήθηκε πραγματικό ενδιαφέρον κατά τη διάρκεια της εφαρμογής.

Οι ομάδες τοποθετούνται μπροστά στους υπολογιστές. Το [Φύλλο εργασίας 1](#) υπάρχει στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών και οι μαθητές καλούνται να το διαβάσουν. Σκοπός της πρώτης ώρας είναι με τη βοήθεια του καθοδηγητικού φύλλου εργασίας να γνωρίσουν οι μαθητές τον εκπαιδευτικό ψηφιακό χώρο 'Ψηφίδες' και ειδικότερα το χώρο «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)», να μπορούν να περιγράψουν τη συγκεκριμένη σελίδα και στη συνέχεια να περιηγηθούν στη σελίδα της πόλης τους, τα Χανιά. Στο τέλος της δραστηριότητας τους ζητείται να βρουν κάποια στοιχεία από τη σελίδα που είναι αφιερωμένη στα Χανιά.

Η δραστηριότητα περιλαμβάνει κατευθυνόμενες ερωτήσεις για να προσανατολιστούν οι μαθητές στους ψηφιακούς χώρους: τον ευρύτερο, τις 'Ψηφίδες', τον μερικότερο «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» και τη συγκεκριμένη σελίδα για τα 'Χανιά'. Μέσω του φύλλου εργασίας επιχειρείται η κατάκτηση μιας σημαντικής δεξιότητας: της ικανότητας ανάγνωσης των στοιχείων της σελίδας για τα 'Χανιά' να μάθουν να περιηγούνται σε αυτήν, καθώς και να βρίσκουν συγκεκριμένο στοιχείο μέσα στο πλήθος των ψηφιακών πηγών για την πόλη (στη συγκεκριμένη περίπτωση να βρουν ένα τραγούδι, αφού υπάρχουν κάποια που συμπεριλαμβάνονται στο ψηφιακό υλικό). Επιχειρείται, επίσης, η εξάσκηση στην ανάγνωση και την κατανόηση συμπυκνωμένων κειμένων, όπως η εισαγωγική παράγραφος για την πόλη που, αν και σύντομη, περιέχει κάποιες δυσκολίες για τους μικρούς μαθητές:

Το ήπιο κρύο του χειμώνα ανοίγει την αυλαία. Η πόλη των Χανίων μια απέραντη θεατρική σκηνή με πρωταγωνιστές την πολυτάραχη ιστορία, τις πανταχού παρούσες αντιθέσεις. Το αληθινό χρώμα της φαίνεται τώρα καθαρά. Στέκει περήφανη κι απολαμβάνει τη μεγαλοπρέπειά της. Γνωρίζει καλά την ιστορία της και χαϊδεύει τις πληγές της. Κάθε γειτονιά μαρτυρά την αρμονική συνύπαρξη αντιφάσεων μέσα στους αιώνες, κάθε γωνιά κρύβει μια μάχη που δόθηκε. Και με το πρώτο λουλούδι της άνοιξης, θα σκεπάσει πάλι το πρόσωπό της, θα φορέσει τη μάσκα της και θα υποδεχτεί τα караβάνια των τουριστών.

Στο τέλος του [Φύλλου εργασίας 1](#) ενθαρρύνεται η ελεύθερη περιήγηση στη σελίδα της πόλης και ο εντοπισμός ενός στοιχείου το οποίο η κάθε ομάδα θα κρίνει ότι είναι ενδιαφέρον.

Οι μαθητές από τη μια έδειξαν ενδιαφέρον, από την άλλη χρειάζονταν καθοδήγηση σε πολύ απλά πράγματα, όπως για παράδειγμα στην πρώτη ερώτηση που αφορούσε τον ψηφιακό χώρο ‘ψηφίδες’. Ενώ στο [Φύλλο εργασίας 1](#) αναφέρεται ότι ανοίγουν το πρώτο αποτέλεσμα που εμφανίζεται αν γράψουν στη μηχανή αναζήτησης ‘ψηφίδες’, ωστόσο σχεδόν όλες οι ομάδες επέλεξαν είτε την Wikipedia είτε μια άλλη –άσχετη– επιλογή από τη λίστα. Χρειάστηκε να επιμείνω ώστε να βρουν και να ανοίξουν τον ζητούμενο ψηφιακό χώρο και ακόμα περισσότερο να επιμείνω στο να προσέξουν, όταν η ιστοσελίδα ανοίξει, το σημείο όπου αναγράφεται τι είναι ακριβώς αυτός ο χώρος. Στο τέλος, όλες οι ομάδες είχαν καταγράψει για τις ψηφίδες: «Πρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό για τα γλωσσικά μαθήματα» (όπως αναγραφόταν στην αρχική σελίδα των Ψηφίδων δίπλα στο όνομα, τη χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιήθηκε το σενάριο).

Μετά την πρώτη αυτή καθυστέρηση, οι ομάδες χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα στη συνεργασία τους, συνέχισαν με τις επόμενες ερωτήσεις, αλλά ζητούσαν πολύ συχνά βοήθεια για διάφορα μικροπροβλήματα. Χρειάστηκε να εξηγήσω σε όλες τις ομάδες, για παράδειγμα, την ερώτηση ‘Θα βρούμε μόνο λογοτεχνικά κείμενα για τα Χανιά ή και άλλο υλικό;’. Γενικά, ανταποκρίθηκαν στις ερωτήσεις και τους έκανε εντύπωση η παρουσία ψηφιακών λογοτεχνικών πόλεων όπως η Αλεξάνδρεια (δύο ομάδες εντόπισαν την παρουσία της), το Παρίσι ή η πόλη τους (Χανιά). Όλες οι ομάδες κατέγραψαν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να έχουν πρόσβαση στο υλικό για την πόλη όταν είναι ανοιχτή η ιστοσελίδα. Όσον αφορά τη φράση του εισαγωγικού κειμένου η οποία άρεσε περισσότερο στους μαθητές ήταν η εξής: «Η πόλη των Χανίων μια απέραντη θεατρική σκηνή με πρωταγωνιστές την πολυτάραχη ιστορία». Συζητήσαμε λίγο τι μπορεί να σημαίνει αυτή η φράση. Σταθήκαμε, επίσης, στα σημεία της πόλης-λογοτεχνικές στάσεις του ψηφιακού χάρτη: κάποια από αυτά ήταν φυσικά γνωστά στους μαθητές (όπως το Κουμ-Καπί, περιοχή τη βραδινής βόλτας των νέων), κάποια άλλα όμως όχι: Σπλάντζια, Τοπανάς (αν και σχετικά

κοντά στο σχολείο τους). Οι ομάδες εντόπισαν τα τραγούδια που μπορούμε να βρούμε στο υλικό της σελίδας για τα Χανιά: το «Όνειρο είναι τα Χανιά», το «Περάσανε οι κουρσάροι», το «Ανδρόρα-Κορσική-Χανιά».

Χρειάστηκε περισσότερο από μία διδακτική ώρα για να ολοκληρώσουν το [Φύλλο εργασίας 1](#) και να παρουσιάσει η κάθε ομάδα ό,τι είχε γράψει. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων κάθε ομάδας έγινε σε δύο φάσεις. Αρχικά, στο τέλος του δίωρου, συζητήσαμε όλες τις ερωτήσεις εκτός από την τελευταία. Η συζήτηση αυτή ήταν σύντομη, αφού γνώριζα περίπου τι είχε γράψει η κάθε ομάδα. Οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ερωτήσεις οι οποίες αφορούσαν τις φράσεις από το εισαγωγικό σημείωμα για τα Χανιά που τους άρεσαν περισσότερο ή που αντιπροσώπευαν καλύτερα την πόλη.

Γενικά, όλες οι ομάδες κατάφεραν να συμπληρώσουν το [Φύλλο εργασίας 1](#) και μετά το τέλος των δύο αυτών ωρών ήταν σε θέση να ξαναβρούν τον ψηφιακό χώρο «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)» και να εντοπίζουν στοιχεία που χρειαζόνταν.

Στο τέλος της ώρας δόθηκε η [ατομική εργασία 1](#): να διαβάσουν δύο πεζά κείμενα (ένα της Μάρως Δούκα κι ένα της Βικτωρίας Θεοδώρου) που αναφέρονται στην περιοχή όπου βρίσκεται το σχολείο των μαθητών, τη Νέα Χώρα, και στη συνέχεια να εντοπίσουν το σημείο πάνω στο χάρτη της πόλης που υπάρχει στη σελίδα «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)»-Χανιά' (σε σχέση και με τις συγκεκριμένες περιοχές που αναφέρονται στη σελίδα) στο οποίο τα δύο κείμενα θα μπορούσαν να τοποθετηθούν. Σκοπός της δραστηριότητας είναι εκτός του να γνωρίσουν οι μαθητές δύο σημαντικές εκπροσώπους των γραμμάτων που κατάγονται και έζησαν στην πόλη τους, τη πεζογράφο Μάρω Δούκα και την ποιήτρια Βικτωρία Θεοδώρου, να συνειδητοποιήσουν πως ένας πολύς οικείος τόπος, αυτός του σχολείου και της γειτονιάς τους, μπορεί να γίνει και λογοτεχνικός.

B' φάση

3η ώρα

Το τμήμα βρίσκεται στη βιβλιοθήκη όπου υπάρχει σύστημα προβολής και είναι χωρισμένο στις ομάδες της πρώτης ώρας. Στην αρχή της διδακτικής ώρας σχολιάζεται σύντομα η [ατομική εργασία 1](#): όσοι μαθητές είχαν διαβάσει τα κείμενα –και ήταν οι περισσότεροι– εύκολα εντόπισαν ότι αυτά αναφέρονταν στη γειτονιά όπου βρίσκεται το σχολείο τους· θα τοποθετούσαν λοιπόν τα κείμενα κάτω από τον υπερσύνδεσμο 'Νέα Χώρα' στον ιστοχώρο για τα Χανιά.

Επειδή την προηγούμενη ώρα δεν υπήρξε χρόνος για την τελευταία ερώτηση του [Φύλλου εργασίας 1](#), κρίθηκε απαραίτητο να δοθεί χρόνος στην αρχή της Β' φάσης για την παρουσίαση της τελευταίας ερώτησης από τις ομάδες. Κάθε ομάδα έπρεπε να βρει στην ιστοσελίδα η οποία ήταν ανοιγμένη στην οθόνη της βιβλιοθήκης, ότι είχε επιλέξει την προηγούμενη φορά που βρισκόταν στο εργαστήριο.

Στην παρουσίαση υπήρξαν όμως προβλήματα: οι δύο μόνο ομάδες παρουσίασαν ένα κείμενο ή ένα τραγούδι από τη σελίδα την αφιερωμένη στα Χανιά· οι υπόλοιπες δε θυμόντουσαν πού το είχαν βρει. Ο λόγος δεν είναι μόνο ότι είχαν μεσολαβήσει αρκετές μέρες από το προηγούμενο δίωρο στη βιβλιοθήκη και είχαν ξεχάσει τη διαδρομή που οδηγούσε στο συγκεκριμένο κείμενο ή τραγούδι, αλλά και ότι οι μαθητές είχαν δυσκολίες να ανταποκριθούν γενικότερα στην παρουσίαση σε άλλες ομάδες όσων είχαν βρει. Οι μόνες ομάδες που ανταποκρίθηκαν παρουσίασαν τα μικρά εισαγωγικά κείμενα (π.χ. για το παλιό λιμάνι ή για το Κουμ Καπί).

Στη συνέχεια δόθηκε στις ομάδες το [Φύλλο εργασίας 2](#) το οποίο αφορά τραγούδια με θέμα τα Χανιά. Αποτελεί προετοιμασία για ό,τι ακολουθήσει στην Γ' φάση (επιλογή ποιημάτων τα οποία θα ενταχθούν στον ψηφιακό χώρο), αλλά και συνέχεια μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας από το προηγούμενο [Φύλλο εργασίας 1](#): οι μαθητές οι οποίοι είχαν ήδη εντοπίσει κάποια τραγούδια που υπάρχουν στη σελίδα για τα Χανιά, εδώ, καλούνται να ακούσουν τέσσερα άλλα τραγούδια τα οποία δεν έχουν ενταχθεί στην

ιστοσελίδα και στη συνέχεια να επιλέξουν αυτό που θα μπορούσε να αποτελέσει μέρος της με δύο ειδών κριτήρια: αφενός ποιο αρέσει περισσότερο στην ομάδα και αφετέρου ποιο περιέχει στίχους που περιγράφουν καλύτερα την πόλη. Από τα τέσσερα τραγούδια του [Φύλλου εργασίας 2](#), τα τρία είναι του Μίκη Θεοδωράκη: το γνωστό (αλλά όχι στους μαθητές) «[Πάμε βόλτα στα Χανιά](#)», η «[Όμορφη πόλη](#)», και το «[Χάθηκα](#)», ενώ το τέταρτο είναι το πολύ νεότερο «[Κάθε μήνα Αύγουστος \[Χανιά\]](#)», του Κ. Λειβαδά. Κάθε ομάδα θα πρέπει να παραγάγει ένα μικρό κείμενο για να δικαιολογήσει την απάντησή της.

Αφού ακούσαμε τα τραγούδια, άφησα τις ομάδες να συζητήσουν, αλλά η διδακτική ώρα έληξε χωρίς να έχουν αρχίσει να γράφουν το ζητούμενο. Ως ατομική εργασία δόθηκε να διαβάσουν τα ποιήματα με τα οποία θα ασχολιόμασταν στη συνέχεια ([ποιήματα για τα Χανιά \(1\)](#)). Πρόκειται για πέντε ποιήματα τα οποία έχουν ενσωματωθεί στο υλικό της ιστοσελίδας για τα Χανιά: ένα πολύ ωραίο ποίημα του Κ. Καρυωτάκη, ένα του Α. Καλοκαιρινού, ένα του Μ. Γρηγοράκη και δύο του Κ. Χιωτάκη (οι τρεις τελευταίοι ποιητές έζησαν και έγραψαν στα Χανιά). Τα ποιήματα για τους μαθητές της Α΄ Γυμνασίου περιέχουν κάποιες δυσκολίες, γι' αυτό και κρίθηκε καλό να τα έχουν μελετήσει πριν δοθούν δραστηριότητες πάνω σε αυτά.

4η ώρα

Το τμήμα βρίσκεται ξανά στη βιβλιοθήκη και είναι αρκετά αναστατωμένο. Προσπαθώ να τους ηρεμήσω για να συνεχίσουμε το [Φύλλο εργασίας 2](#) με τα τραγούδια. Τους ρωτώ αν τα θυμούνται και μου απαντούν καταφατικά, εξάλλου έχουν τους στίχους μπροστά τους. Έτσι, τους αφήνω κάποιο χρόνο για να γράψει κάθε ομάδα το μικρό κείμενο που τους ζητείται, ενώ συγχρόνως ακούμε τα τραγούδια. Οι ομάδες δουλεύουν αρκετά καλά, παρόλο που υπάρχουν κάποια παράπονα για έλλειψη συνεννόησης. Μετά από λίγη ώρα όλες οι ομάδες έχουν ετοιμάσει ένα μικρό κείμενο. Η έκπληξη είναι ότι τέσσερις στις πέντε ομάδες διαλέγουν το γνωστό, αλλά παλιό τραγούδι του Μ. Θεοδωράκη «[Πάμε βόλτα στα Χανιά](#)» (ενώ θεώρησα ότι το τραγούδι έχει έναν ήχο που μάλλον δεν είναι οικείος στους μαθητές). Οι ομάδες αιτιολόγησαν την επιλογή τους με διάφορους τρόπους: επειδή το τραγούδι

«δίνει την αίσθηση των Χανίων», επειδή «δίνει μια αίσθηση χαράς», επειδή ελκύει «να εξερευνήσουμε την πόλη μας»¹.

Μικρότερη έκπληξη ήταν και η επιλογή του τραγουδιού «[Ομορφη πόλη](#)» από την ομάδα πέντε και η απουσία ενός τραγουδιού που είναι πιο κοντά στα ακούσματα των μαθητών, του «[Κάθε μήνα Αύγουστος](#) [Χανιά]», του Κ. Λειβαδά. Τοποθέτησαν την «[Ομορφη πόλη](#)», σε ένα δημοφιλές για τους μαθητές μέρος των Χανίων, το Κουμ Καπί, επειδή «έχει απέραντους δρόμους και ωραία ατμόσφαιρα».²

Στη συνέχεια τους δίνω το [Φύλλο εργασίας 3](#) για τα [Ποιήματα για τα Χανιά \(1\)](#), τα οποία τους έχουν δοθεί ως ατομική εργασία από την προηγούμενη ώρα. Ρώτησα τους μαθητές πόσοι τα είχαν διαβάσει και διαπίστωσα ότι αρκετοί δεν είχαν κάνει ανάγνωση των ποιημάτων με αποτέλεσμα κάποιες ομάδες να μην μπορούν να λειτουργήσουν καλά. Παρόλα αυτά αποφάσισα να ξεκινήσουμε το [Φύλλο εργασίας 3](#), αφού έτσι κι αλλιώς ήταν δύσκολο να ολοκληρώσουμε τις δραστηριότητες μέσα σε μία διδακτική ώρα. Το φύλλο αυτό περιλαμβάνει λίγες και στοχευμένες δραστηριότητες, έτσι ώστε κάποιος που δεν είχε διαβάσει τα ποιήματα να μπορούσε ίσως να βοηθηθεί από τους άλλους.

Οι δραστηριότητες αφορούν, καταρχάς, την απομόνωση από κάθε ποίημα μιας εικόνας των Χανίων η οποία να αρέσει σε όλους. Έτσι, οι μαθητές, αφενός μαθαίνουν να απομονώνουν τις εικόνες σε κάθε ποίημα, αφετέρου διαλέγοντας μία από αυτές που να τυγχάνει συλλογικής αποδοχής, στην ουσία κάνουν μια συζήτηση, έστω και υποτυπώδη, για τη λειτουργικότητα των εικόνων. Στη συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να σκεφτούν πάνω στην εικόνα που δημιουργεί το κάθε ποίημα για τα Χανιά. Το φύλλο εργασίας ζητά να γραφτεί ένα επίθετο για κάθε ποίημα, αλλά στην πορεία τους άφησα να συνθέσουν μια φράση. Τέλος, τους ζητείται να γράψουν ένα μικρό κείμενο για το ποίημα που τους άρεσε περισσότερο εξηγώντας το γιατί.

Οι ομάδες δουλεύουν τον λίγο χρόνο που έχει απομείνει όλοι μαζί και μέχρι το τέλος της διδακτικής ώρας έχουν προχωρήσει τις δύο πρώτες δραστηριότητες. Η τρίτη

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία [tragoudi_1](#), [2](#), [3](#) και [4](#).

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το [tragoudi_5](#).

δραστηριότητα έγινε σε δύο φάσεις: δόθηκε ως ατομική εργασία στο τέλος της ώρας, αλλά και ως εργασία της ομάδας την επόμενη ώρα.

Η εφαρμογή παρουσιάζει μια σχετική καθυστέρηση, όμως οι μαθητές δείχνουν ενδιαφέρον κι αυτό είναι ενθαρρυντικό.

5η-6η ώρα

Το τμήμα βρίσκεται στην τάξη του και είναι χωρισμένο σε ομάδες. Μαζεύω τις ατομικές εργασίες (την τελευταία ερώτηση του [Φύλλου εργασίας 3](#)) οι οποίες είναι αρκετές. Αυτό σημαίνει ότι αρκετοί μαθητές έχουν διαβάσει προσεκτικά τα ποιήματα. Όχι όλοι βέβαια, γι' αυτό υπήρξαν προβλήματα σε μια συγκεκριμένα ομάδα στην οποία μόνο ένα μέλος έχει κάνει την ατομική εργασία. Δόθηκε αρκετός χρόνος για να συζητήσει η κάθε ομάδα τις ερωτήσεις και στη συνέχεια κάθε ομάδα ανακοίνωνε τις απαντήσεις της σε κάθε ερώτημα ξεχωριστά του [Φύλλου εργασίας 3](#). Σκοπός της δραστηριότητας ήταν αφενός να προσεγγίσουν οι μαθητές τα ποιήματα και να προβληματιστούν πάνω στη σχέση τους με τα Χανιά, αλλά και να αναζητήσουν την ματιά του κάθε ποιητή πάνω στην πόλη.

Αρχικά, οι ομάδες εντόπισαν σε κάθε ποίημα μια εικόνα των Χανίων που να αρέσει σε όλα της τα μέλη. Από το ποίημα «Ζουγραφίες» του Κ. Καρυωτάκη οι τρεις ομάδες διάλεξαν διαφορετική εικόνα και δύο συνέπεσαν στους πολύ ωραίους στίχους του νεανικού αυτού ποιήματος:

Τα κύματα τα πράσινα, τα γκρίζα και τα μπλάβα,

από του πέλαου τα φαρδιά,

τα φέρνει ρήγας ο βοριάς-μπατσίζονε τα βράχια,

κι άγρια φιλούν την αμμουδιά.

Από το ποίημα «Συναγερμός» του Κ. Χιωτάκη, επίσης δύο ομάδες διάλεξαν την παρακάτω εικόνα:

Στα νερά του (λιμανιού)

δέσαμε την ψυχή μας

με τους χρυσούς κάβους του φεγγαριού,

όταν χτίζαμε το μέλλον.

Από το ποίημα «Ο φάρος» του Α. Καλοκαιρινού, οι τέσσερις από τις πέντε ομάδες διάλεξαν την αρχική εικόνα του ποιήματος:

Ήρεμος και γεμάτος μεγαλείο,

έξω από το λιμάνι, στέκει ο Φάρος,

στον ήλιο ή στην βροχή, στη ζέστη ή στο κρύο,

με το κεφάλι πάντα ορθό, σα γλάρος,

απάν' από τα κύματα·

Κάτι παρόμοιο συνέβη και στο ποίημα «Παλιά πόλη» του Κ. Χιωτάκη: τρεις ομάδες διάλεξαν την κεντρική εικόνα του ποιήματος:

Μες στα στενά σοκάκια της άφησα την καρδιά μου,

και τώρα πια, αχ, δεν μπορώ να τήνε πάρω πίσω.

Στα ζύλινα μπαλκόνια της άνθισαν οι λαχτάρες.

Πλάι στους κρίνους λυγερές με μάτια φλογισμένα,

καντάδες, πόθοι, θύμησες, οράματα, κιθάρες,

σουρντίνα, κρυφομίλημα, λυγμός τα περασμένα

Μεγαλύτερη σύγκλιση παρατηρήθηκε στο ποίημα «Χανιώτικο» του Μ. Γρηγοράκη: οι τέσσερις από τις πέντε ομάδες διάλεξαν την καταληκτική εικόνα του ποιήματος:

Χρυσόνειρο το δειλινό στην πολιτεία πάνω!...

Και οι ψυχές με το χρυσό το δείλι νιώθουν να 'ναι

νιώθουν να γίνονται – χαρά σ' αυτές που το μπορούνε,

ονειρικά πλεούμενα που φεύγουν με τους ίσκιους

Δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσουμε μέσα στην τάξη για τις συγκεκριμένες εικόνες που επιλέχθηκαν από τις ομάδες: τη λογοτεχνικότητά τους, την περιγραφική τους αξία και τη σχέση τους με την πόλη των Χανίων.

Στη δεύτερη ερώτηση του [Φύλλου εργασίας 3](#) (Τι εικόνα για τα Χανιά σάς δημιουργεί κάθε ένα από τα ποιήματα; Ας γράψουμε μια λέξη [ένα επίθετο]) οι μαθητές δυσκολεύτηκαν κι αυτό ίσως γιατί έπρεπε να σκεφτούν συνολικά τα ποιήματα. Ρώτησαν κατ' επανάληψη αν θα έπρεπε να είναι μια λέξη ή φράση από το ποίημα και αφέθηκαν εντέλει ελεύθεροι. Οι ομάδες έκαναν αρκετό χρόνο για να καταλήξουν σε κάτι κοινό. Η συζήτηση που έκαναν μεταξύ τους ήταν ενδιαφέρουσα, γιατί αποκάλυπτε τη συνολική εικόνα που είχαν τα μέλη της ομάδας για κάθε ποίημα.

Συζητήσαμε αρκετά για το πρώτο ποίημα «Ζουγραφίες» του Κ. Καρυωτάκη, καθώς οι τέσσερις ομάδες είχαν διαλέξει ως φράσεις που ανταποκρίνονταν στο ποίημα: *θαλασσοταραχή, τρικυμία, τα κύματα ξεσπούν στο φάρο, ανεμοδαρμένη θάλασσα*, ενώ μία τη λέξη *ηλιόλουστο*. Οι υπόλοιπες ομάδες εξέφρασαν την απορία τους για την λέξη, αφού κατά τη γνώμη τους –και δικαίως– το ποίημα περιγράφει μια σκηνή χειμωνιάτικη. Αν και τα μέλη της ομάδας δικαιολόγησαν την επιλογή τους με το στίχο *‘σαν τα χτυπά του ήλιου το φως,* ωστόσο δεν έπεισαν τους υπόλοιπους και μάλλον στο τέλος δέχτηκαν ότι η επιλογή τους δείχνει παρανόηση.

Οι επιλογές των μαθητών στα υπόλοιπα ποιήματα δείχνουν ότι είχαν αντιληφθεί την κεντρική ιδέα του κάθε ποιήματος. Για παράδειγμα, για το ποίημα «Συναγερμός» του Κ. Χιωτάκη, το οποίο αναφέρεται στις εξωτερικές αλλαγές της πόλης, οι ομάδες επέλεξαν τις εξής λέξεις ή φράσεις: *απογοήτευση και φόβος, η προσπάθεια να παραμείνει το λιμάνι όπως είναι, ο φόβος της ανοικοδόμησης.*

Για το ποίημα «Ο Φάρος» του Α. Καλοκαιρινού συμφώνησαν σχεδόν όλες οι ομάδες ότι η κεντρική εικόνα είναι: *μεγαλείο ο φάρος, περήφανος φάρος, ο μεγαλειώδης φάρος στολίδι στο λιμάνι, φάρος*, ενώ μια ομάδα επέλεξε τη φράση *πάθος για εξερεύνηση* δικαιολογώντας την επιλογή της με τους τελευταίους στίχους του ποιήματος:

εσένα, η φωτεινή σου θύρα ανοίγει,

στην επιθυμητή οδηγώντας χώρα,

πικρούς ταξιδευτάδες. Όμοια ωραία

φώταε κι εμέ κι οδήγαε, ω Μούσα – Ιδέα!

Στην τρίτη ερώτηση του [Φύλλου εργασίας 3](#) (να διαλέξουν το ποίημα που τους άρεσε περισσότερο και να εξηγήσουν γιατί) δόθηκε η ελευθερία να ακουστούν και διαφορετικές απόψεις, αν δεν συμφωνούσαν όλοι μέσα στην ομάδα. Οι ομάδες έλαβαν υπόψη τους – αλλά όχι πάντα– τις ατομικές εργασίες των μελών. Τα κριτήρια επιλογής των ποιημάτων ήταν δύο ειδών κυρίως: κριτήρια που αφορούσαν την πρόσληψη του ποιήματος (αν ήταν κατανοητό, αν δημιουργούσε όμορφα συναισθήματα), αλλά και την τεχνική του (λεξιλόγιο, εικόνες).

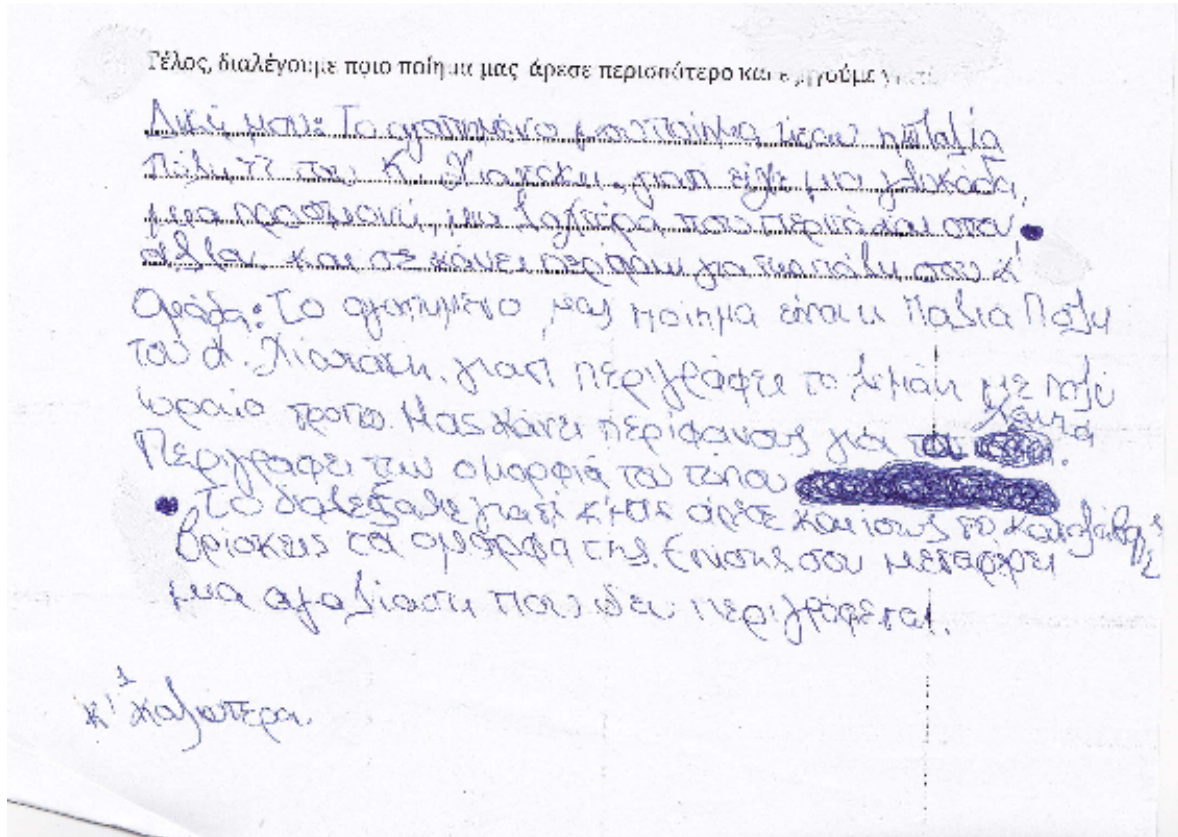
Υπήρξαν περιπτώσεις, όπως στην ομάδα 1 στην οποία υπήρξε διάσταση απόψεων: ο ένας μαθητής διάλεξε το ποίημα «Ζουγραφίες» και το δικαιολόγησε μιλώντας για την παραστατικότητα του, ενώ οι υπόλοιποι διάλεξαν το ποίημα «Φάρος» και μίλησαν για τα ευχάριστα συναισθήματα που τους δημιούργησε.

Η ομάδα 2 επίσης διάλεξε το «Φάρο», επειδή μιλάει με όμορφες εικόνες και ποιητικές λέξεις για ένα μέρος της πόλης ιδιαίτερα αγαπητό. Στην ομάδα 3 επέλεξαν το ποίημα «Παλιά πόλη» και δικαιολόγησαν την επιλογή τους λέγοντας ότι φαίνεται ότι ο ποιητής έχει ζήσει στην πόλη, την ξέρει καλά και έτσι την περιγράφει υπέροχα. Οι μαθητές είπαν πως οι εικόνες βρίσκονται μπροστά μας και υπάρχει ρυθμός. Η ομάδα 4 δεν μπόρεσε να φτάσει σε ομοφωνία: δύο επέλεξαν το ποίημα «Φάρος» επειδή, όπως είπαν, περιγράφει αυτό το ιδιαίτερο μέρος των Χανίων, βοηθάει να το φανταστούμε και δημιουργεί συναίσθημα ελπίδας (τελευταία εικόνα του ποιήματος). Ο ένας από την ομάδα διάλεξε το

ποίημα «Συναγερμός» και άλλος το ποίημα «Ζουγραφίες» λέγοντας ότι έχει πιο ποιητικούς στίχους. Η ομάδα 5 επέλεξε με πλειοψηφία το «Παλιά πόλη», επειδή περιγράφει το βενετσιάνικο λιμάνι που είναι το πιο ωραίο μέρος στα Χανιά, το βασικό του αξιοθέατο, ένα μέρος που γνωρίζουμε καλά και μας κάνει περήφανους.

Όταν τελειώσαμε με τις ερωτήσεις του [Φύλλου εργασίας 3](#), θέσαμε στην ολομέλεια το ακόλουθο θέμα προς συζήτηση: ποια ποιήματα άρεσαν στους μαθητές περισσότερο, αυτά που καταλάβαιναν ή αυτά που είχαν κάποιες δυσκολίες στην κατανόησή τους; Οι απόψεις που ακούστηκαν ήταν διαφορετικές και γενικά έγινε μια ενδιαφέρουσα συζήτηση. Κάποιοι μαθητές συνέδεσαν την ποίηση με τη δυσκολία κατανόησης και τη γλωσσική πολυπλοκότητα. Η δυσκολία κατανόησης, ένας κάποιος 'βασανισμός' για το ξεκλείδωμα του ποιήματος, δήλωσαν, είναι στοιχείο συστατικό των ποιημάτων και αυξάνει την αναγνωστική απόλαυση. Από την άλλη, η χωρίς μεγάλα προβλήματα πρόσβαση στο περιεχόμενο του ποιήματος ήταν σημαντικό στοιχείο επιλογής του ποιήματος που προτιμούσαν, όπως φαίνεται από την επιλογή των περισσότερων μαθητών του ποιήματος «Φάρος». Ενδεικτικά οι μαθητές γράφουν στο παρακάτω φύλλο εργασίας:

Στο τέλος της ώρας τούς δίνονται σε φωτοτυπία τα [ποιήματα για τα Χανιά \(2\)](#). Πρόκειται για τέσσερα σύντομα ποιήματα, αλλά σαφώς πιο δύσκολα από αυτά που μελετήσαμε προηγουμένως, τα οποία αντλήθηκαν από την ψηφιακό τόπο Χανιά στο «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)». Τα τέσσερα αυτά ποιήματα δεν έχουν ενταχθεί στα κείμενα της σελίδας για τα Χανιά. Πρόκειται για τα ποιήματα «Αμετακίνητος μετανάστης» του Γ. Μανουσάκη, ένα εξαιρετικό ποίημα για τις αλλαγές που παρατηρεί το ποιητικό υποκείμενο στην γενέτειρα πόλη, το «Αγαπηθήκαμε, σε τούτη την πόλη» του Λεωνίδα Κακάρογλου, ένα ερωτικό ποίημα που ταυτόχρονα μιλάει και για την πόλη, το «Ακουαρέλα» της Μαρινέλλας Βλαχάκη, εικόνα ενός παιδιού με ένα μπαλόνι στην κεντρική πλατεία του λιμανιού και τέλος το «Τρία ποιήματα για τα Χανιά -I» της Ελένης Μαρινάκη. Όλοι οι ποιητές ζουν (εκτός από τον Μανουσάκη που έχει πεθάνει) και δημιουργούν στα Χανιά.

Είναι κάπως πιο απαιτητικά από τα προηγούμενα ποιήματα, ίσως γιατί περιέχουν περισσότερο αφηρημένες εικόνες.

Στους μαθητές δόθηκαν οδηγίες: θα πρέπει να τα έχουν διαβάσει για να περάσουμε την επόμενη ώρα στην Γ' φάση και στην τελευταία δραστηριότητα της εφαρμογής του σεναρίου.

Γ' φάση

7η ώρα

Το τμήμα βρίσκεται στο εργαστήριο Πληροφορικής. Στην ερώτησή μου αν έχουν διαβάσει τα [ποιήματα για τα Χανιά \(2\)](#) αρκετοί μαθητές (αλλά όχι όλοι) απαντούν θετικά. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν νέες ομάδες ανάλογα με τις προτιμήσεις τους απέναντι στα τέσσερα ποιήματα της φωτοτυπίας. Αυτοί που δεν είχαν διαβάσει τα ποιήματα είτε διαλέγουν εκείνη τη στιγμή ομάδα είτε τα διαβάζουν βιαστικά και μετά εντάσσονται σε κάποια ομάδα. Ο αριθμός των ομάδων μειώνεται σε τέσσερις, δύο για τα ποιήματα «Ακουαρέλα» και «Αγαπηθήκαμε σε τούτη την πόλη» και άλλες δύο για το ποίημα «Αμετακίνητος μετανάστης» του Γ. Μανουσάκη (αφού αρκετοί μαθητές το επέλεξαν, σχηματίστηκαν γι' αυτό δύο ομάδες).

Στη συνέχεια, αφού τους ενημέρωσα ότι αυτά τα ποιήματα δεν είχαν ενσωματωθεί στη σελίδα για τα Χανιά, έγινε μικρή συζήτηση για το αν θα είχαν κάποια θέση εκεί. Με μεγάλη ευκολία, οι μαθητές συμφώνησαν ότι θα μπορούσαν να ενταχθούν στο υλικό της ιστοσελίδας. Οπότε, τα ζητούμενα του [φύλλου εργασίας 4](#) αποτέλεσαν τη φυσική συνέχεια αυτής της διαπίστωσης. Οι δραστηριότητες αφορούν καταρχάς την τοποθέτηση του ποιήματος στο χάρτη που υπάρχει στο φύλλο εργασίας: οι μαθητές καλούνται να γράψουν το όνομα της περιοχής και να δημιουργήσουν έναν υπερσύνδεσμο, ο οποίος να παραπέμπει σε μία φωτογραφία (που θα επιλέξουν από το Διαδίκτυο ως κατάλληλη).

Μπροστά στους υπολογιστές όπου εγκαθίστανται οι ομάδες βρίσκεται το [φύλλο εργασίας 4](#). Εξαρχής ωστόσο υπήρξαν αρκετά τεχνικά προβλήματα, δυσκολίες σύνδεσης, αλλά και απουσία γνώσεων (π.χ. για να τοποθετήσουν μια λέξη πάνω στο χάρτη της πόλης

κι ακόμα περισσότερο να δημιουργήσουν έναν υπερσύνδεσμο). Επιπλέον, οι ομάδες, καθώς ήταν καινούργιες, έπρεπε να βρουν γρήγορα έναν τρόπο για να συνεργαστούν. Η ώρα κύλησε χωρίς πολλά αποτελέσματα. Οι ομάδες μετά από συζήτηση αποφάσισαν σε ποια περιοχή θα ταίριαζε να ενσωματωθεί το ποίημά τους. Καθυστέρησαν όμως πολύ να διαλέξουν φωτογραφία, ακόμα και όσες ομάδες με πολλή δυσκολία και με τη δική μου βοήθεια μπόρεσαν να δημιουργήσουν υπερσυνδέσμους.

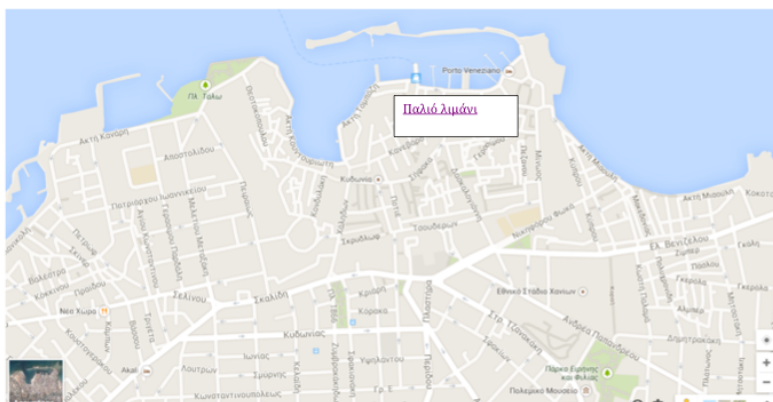
Μια ομάδα που προχώρησε αρκετά ήταν η ομάδα που ασχολήθηκε με το ποίημα «Ακουαρέλα» η οποία τοποθέτησε σωστά το ποίημα στο παλιό λιμάνι και δημιούργησε έναν υπερσύνδεσμο που παραπέμπει στο συντριβάνι της παλιάς πόλης:

Φύλλο εργασίας 4

Και τώρα αφού έχουμε επιλέξει το ποίημα που μας αρέσει και που θα είχε θέση στον ψηφιακό χώρο "Ψηφίδες-Χανιά" θα κάνουμε τα εξής: 1. θα το τοποθετήσουμε πάνω στο χάρτη.

Καταρχάς, θα γράψουμε πάνω στο χάρτη τη συγκεκριμένη περιοχή η οποία σχετίζεται με το ποίημα. Στη συνέχεια θα δημιουργήσουμε με το όνομα της περιοχής αυτής έναν υπερσύνδεσμο ο οποίος θα παραπέμπει σε μια φωτογραφία (την οποία θα επιλέξουμε εμείς από το Διαδίκτυο).

2. θα γράψουμε, επίσης, θα γράψουμε ένα κείμενο το οποίο θα στέλνουμε στις ιστοχώρο [Ψηφίδες-Λογοτεχνία και πόλεις](#), όπου θα εξηγήσουμε γιατί θα πρέπει το ποίημα που επιλέξαμε να υπάρχει στη σελίδα για τα Χανιά.

Προχώρησε αρκετά και η μία ομάδα που προτίμησε το ποίημα «Αμετακίνητος μετανάστης» του Γ. Μανουσάκη, η οποία αποφάσισε να το τοποθετήσει στην παλιά πόλη (ίσως γιατί εκεί θα γινόταν φανερές οι αλλαγές στις οποίες αναφέρεται το ποίημα) και να διαλέξει μια πανοραμική φωτογραφία του λιμανιού:

Φύλλο εργασίας 4

Και τώρα αφού έχουμε επιλέξει το ποίημα που μας αρέσει και που θα είχε θέση στον ψηφιακό χώρο 'Ψηφίδες-Χανιά' θα κάνουμε τα εξής: 1. θα το τοποθετήσουμε πάνω στο χάρτη.

Καταρχάς, θα γράψουμε πάνω στο χάρτη τη συγκεκριμένη περιοχή η οποία σχετίζεται με το ποίημα. Στη συνέχεια θα δημιουργήσουμε με το όνομα της περιοχής αυτής έναν υπερσύνδεσμο ο οποίος θα παραπέμπει σε μια φωτογραφία (την οποία θα επιλέξουμε εμείς από το Διαδίκτυο).

2. θα γράψουμε, επίσης, θα γράψουμε ένα κείμενο το οποίο θα στείλουμε στις ιστοχώρο [Ψηφίδες-Λογοτεχνία και πόλεις](#), όπου θα εξηγήσουμε γιατί θα πρέπει το ποίημα που επιλέξαμε να υπάρχει στη σελίδα για τα Χανιά.

Η ώρα κυλούσε και μπροστά στα πενήγרא αποτελέσματα των άλλων δραστηριοτήτων, προσκάλεσα τις ομάδες να προχωρήσουν τουλάχιστον στη δεύτερη: τη σύνταξη κειμένου για το ποίημα της κάθε ομάδας, το οποίο να δικαιολογεί μια μελλοντική θέση του ποιήματος στην ιστοσελίδα για τα Χανιά.

8η ώρα

Το τμήμα βρίσκεται στην τάξη του, αφού το εργαστήριο δεν είναι διαθέσιμο για αυτή την ώρα και την ολοκλήρωση του [φύλλου εργασίας 4](#). Οπότε εγκαταλείπεται ουσιαστικά η πρώτη δραστηριότητα που αφορά την τοποθέτηση του ποιήματος στο χάρτη, την ανεύρεση φωτογραφίας και τη χρήση υπερσυνδέσμων και επικεντρωνόμαστε στη δεύτερη, στην ολοκλήρωση του κειμένου για κάθε ποίημα. Τους τονίζω ότι αυτό το κείμενο θα το απευθύνουμε στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και έτσι θα πρέπει να υπάρχουν επιχειρήματα ικανά να πείσουν τους υπεύθυνους της σελίδας να χρησιμοποιήσουν τα

ποιήματα για την ιστοσελίδα για τα Χανιά. Οι ομάδες εργάζονται αρκετά και προσπαθούν, αν και υπάρχει αρκετή δυστοκία. Οι μαθητές δυσκολεύονται να γράψουν έστω κι ένα μικρό κείμενο για κάθε ποίημα και να επιχειρηματολογήσουν για αυτό που τους άρεσε κι αυτό παρόλη τη βοήθεια που τους έδινε σε όλη την διάρκεια της ώρας. Δεν έχει προηγηθεί βέβαια η προσέγγιση των ποιημάτων, όπως έγινε με την προηγούμενη μικρή συλλογή. Ίσως θα έπρεπε να υπάρξει στην ολομέλεια μια προκαταρκτική συζήτηση για τα ποιήματα πριν ασχοληθούν οι ομάδες με αυτά. Όταν τελειώνει η ώρα, αναλαμβάνει κάποιος από την ομάδα να γράψει σε Word το κείμενο το οποίο ετοίμασαν μέχρι εκείνη τη στιγμή.

9η ώρα

Ανάμεσα στη 8^η και 9^η ώρα μεσολάβησε αρκετό χρονικό διάστημα για διάφορους λόγους που σχετίζονται με τη λειτουργία του σχολείου. Πάντως, οι ομάδες ολοκλήρωσαν και έγραψαν το κείμενό τους σε Word. Αφού συνέλεξα τα κείμενα των ομάδων, τα τοποθέτησα σε ένα ενιαίο Word στον υπολογιστή της βιβλιοθήκης που διαθέτει σύστημα προβολής και σύνδεση με το διαδίκτυο. Το τμήμα βρίσκεται λοιπόν στη βιβλιοθήκη και κάθε ομάδα διαβάζει το ποίημά της και στη συνέχεια παρουσιάζει το κείμενό της στις άλλες.

Η ομάδα 1 είναι αυτή η οποία συνεργάστηκε καλύτερα από όλες, αφού διάλεξε ένα ποίημα που περιείχε μια συγκεκριμένη εικόνα (ένα παιδί που χάνει το μπαλόνι του στο κέντρο του λιμανιού, στο Συντριβάνι). Οι μαθητές της ομάδας κάνουν μια μικρή ανάλυση του ποιήματος, της βασικής εικόνας, αλλά και της προσωποποίησης του καλοκαιριού (οι μαθητές γράφουν για την 'ωραία μεταφορά')³.

Οι ομάδες 2 και 3 οι οποίες είχαν διαλέξει το ποίημα «Αμετακίνητος μετανάστης» αναφέρθηκαν σύντομα στο περιεχόμενο του ποιήματος⁴. Τέλος, η ομάδα 4 αναφέρεται –κι αυτή σύντομα– στη διπλή θεματική του ποιήματος: έρωτας-πόλη και στο γεγονός ότι γίνεται εύκολα κατανοητό.

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο omada_1_poiima_vlahaki.

⁴ Βλ. ό.π. το omada_2_poiima_manousakis Μανουσάκης και το omada_3_poiima_manousakis.

Στη συνέχεια σε ολομέλεια προσπαθήσαμε να γράψουμε μια μικρή εισαγωγή για το ηλεκτρονικό μήνυμα το οποίο θα στέλναμε στην ιστοσελίδα και όταν την ολοκληρώσαμε, ξαναείδαμε συλλογικά το μήνυμα και προσπαθήσαμε να το στείλουμε. Όμως η επιλογή της αποστολής μηνύματος δεν υπήρχε στη σελίδα των Χανίων, υπήρχε όμως στην εισαγωγική του «[Λογοτεχνία και πόλεις](#)». Έτσι, προσπαθήσαμε πολλές φορές, αλλά δεν γνώριζα ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν δυνατόν από τον υπολογιστή της βιβλιοθήκης. Τους υποσχέθηκα ότι θα προσπαθήσω να το κάνω από κάποιον άλλο υπολογιστή. Όντως το μείλ στάλθηκε από κάποιον άλλο υπολογιστή⁵.

Μάλιστα έφτασε και μια ευγενική απάντηση από το ΚΕΓ, αλλά δυστυχώς τα σχολεία είχαν κλείσει ήδη (η εφαρμογή ολοκληρώθηκε τις τελευταίες μέρες του σχολικού έτους) και μπόρεσα απλώς να το ανακοινώσω στους μαθητές κατά τη διάρκεια των εξετάσεων. Στην απάντηση οι υπεύθυνοι εξηγούσαν ότι το ανθολογημένο υλικό (κείμενο λογοτεχνίας) που είχαμε την καλοσύνη να στείλουμε θα είχε περισσότερο νόημα να το αναρτήσουμε εμείς στην πόλη των Χανίων. Εξηγούσε, επίσης, ότι η εφαρμογή μάς δίνει τη δυνατότητα να λάβουμε κωδικό πρόσβασης και να διαμορφώσουμε το δικό μας περιβάλλον και να χτίσουμε τη δική μας πόλη.

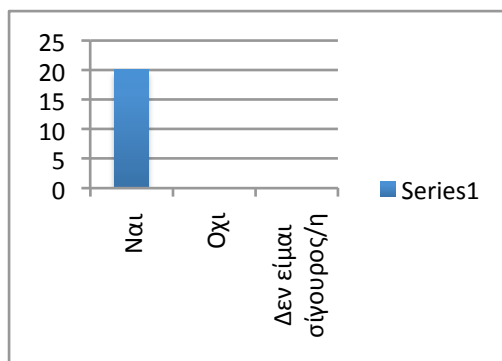
Πριν τελειώσει η τελευταία ώρα και αποχαιρετήσουμε το σενάριο, διένειμα ένα [τελικό ερωτηματολόγιο](#) σε κάθε μαθητή για μια αυτοαξιολόγηση. Οι μαθητές κλήθηκαν να αναστοχασθούν πάνω σε μια σειρά από δεξιότητες που αφορούν τη γνώση του ψηφιακού περιβάλλοντος των [Ψηφίδων](#), τη σχέση πόλης και ποίησης, ιδιότητες του ποιητικού κειμένου: αν κατέχουν αυτές τις δεξιότητες, αν όχι ή αν δεν είναι σίγουροι. Τα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά, κυρίως όσον αφορά το περιβάλλον των Ψηφίδων και την ιστοσελίδα των [Χανίων](#). Στις 8 από τις 10 ερωτήσεις μόνο 0-3 μαθητές απάντησαν ‘δεν είμαι σίγουρος/η’ και εμφανίστηκαν μόνο 2 μαθητές που σε δύο ερωτήσεις (‘τόρα μπορώ μόνος-η να βρω τις Ψηφίδες και να ψάξω λογοτεχνικά κείμενα για πόλεις’ και ‘μπορώ να βρίσκω τις εικόνες σε ένα ποίημα’) απάντησαν ‘όχι’.

⁵ Βλ. ό.π. το protasi_5ou_gymnasiou_xanion.

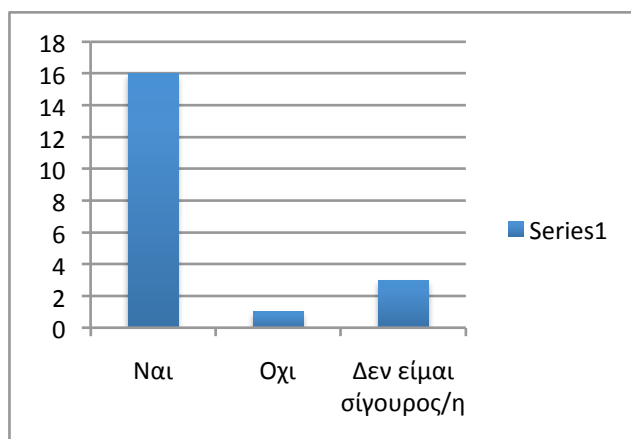

Ιδού μερικά αποτελέσματα:

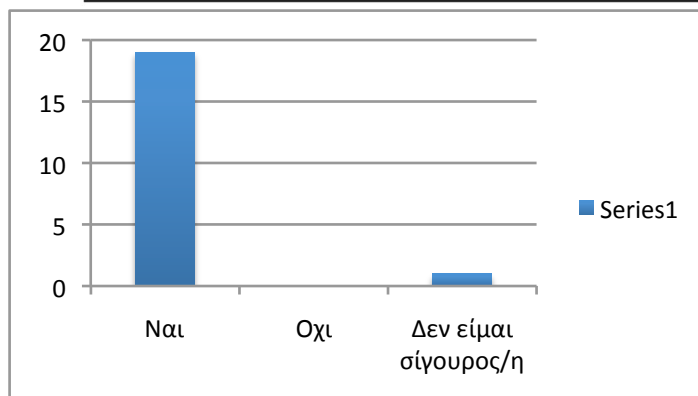
Στην ερώτηση: υπάρχει ένα ψηφιακό περιβάλλον (Ψηφίδες) όπου μπορώ να βρω λογοτεχνικά κείμενα για κάποιες πόλεις:

Επίσης: τώρα μπορώ μόνος-η να βρω τις Ψηφίδες και να ψάξω λογοτεχνικά κείμενα για πόλεις

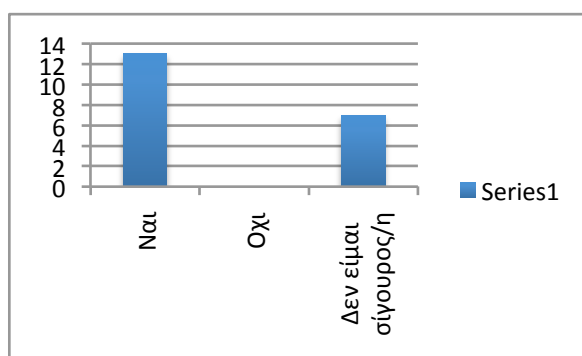

Οι ερωτήσεις: 'ανάμεσα στις λογοτεχνικές πόλεις στις Ψηφίδες υπάρχουν και τα Χανιά' και για τα Χανιά έχουν γραφτεί λογοτεχνικά κείμενα (ποιήματα και πεζά)' είχαν τα ίδια αποτελέσματα:

Στις ερωτήσεις που παραδέχτηκαν τις περισσότερες δυσκολίες είναι οι εξής:

- συγκεκριμένα σημεία της πόλης εμπνέουν τους ποιητές

- να προσέχω τους στίχους των τραγουδιών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

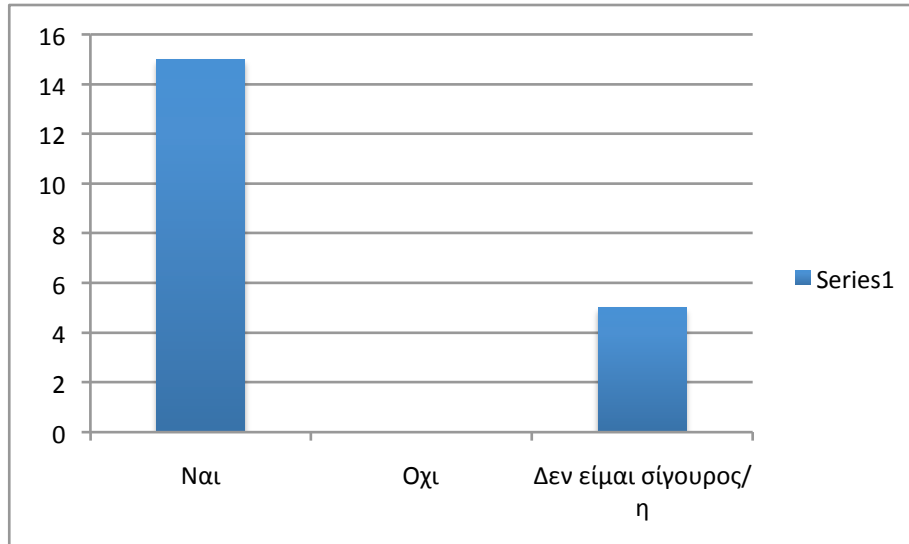
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Αυτήν την ώρα θα γνωρίσουμε εξαιρετικά χρήσιμους ψηφιακούς χώρους. Πρώτα πρώτα θα γράψουμε στη μηχανή αναζήτησης: *ψηφίδες*. Ανοίγουμε το πρώτο αποτέλεσμα που θα δείξει η αναζήτηση.

Διαβάζουμε τι είναι οι *ψηφίδες*. Το αντιγράφουμε εδώ:

.....

Τώρα βρίσκουμε τον ψηφιακό χώρο: *λογοτεχνία και πόλεις*. Εδώ θα σταματήσουμε για εξερεύνηση.

✓ Αφού ανοίξουμε τη σελίδα αυτή, αντιγράφουμε εδώ τι περιέχει:

.....

Γράφουμε μερικές από τις λογοτεχνικές πόλεις με κόκκινα σημεία.

.....

Ποια σας έκανε εντύπωση; .....

Έτοιμοι να μπούμε και στη δική μας πόλη; Ωραία!

✓ Ας γράψουμε τα στοιχεία της σελίδας. Τι περιέχει:

.....

.....

Με ποιους τρόπους νομίζετε ότι μπορούμε να βρούμε το υλικό που υπάρχει για την πόλη μας;

.....

.....

Θα βρούμε μόνο λογοτεχνικά κείμενα για τα Χανιά ή και άλλο υλικό:

.....

Ποια φράση από το εισαγωγικό κείμενο σας αρέσει περισσότερο;

.....

Ποια φράση του εισαγωγικού κειμένου νομίζετε ότι αντιπροσωπεύει καλύτερα την πόλη μας;

.....

Ας προσπαθήσουμε λίγο να βρούμε τις περιοχές των Χανίων για τις οποίες υπάρχει υλικό. Ας τις καταγράψουμε:

.....

✓ Ας βρούμε ένα ωραίο τραγούδι που έχει γραφτεί για το λιμάνι των Χανίων.

.....

Τώρα, ψάξτε μόνοι σας και βρείτε κάτι ενδιαφέρον για τα Χανιά. Γράψτε σε ποιο σημείο της πόλης το βρήκατε και παρουσιάστε το στις άλλες ομάδες.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο εργασίας 2

Φύλλο εργασίας 2

Ο γνωστός μας πια ψηφιακός χώρος 'Λογοτεχνία και πόλεις-Χανιά' περιέχει κάποια τραγούδια για την πόλη μας. Όμως υπάρχουν κι άλλα. Θα ακούσουμε κάποια από αυτά και θα διαβάσουμε τους στίχους τους. Στη συνέχεια κάθε ομάδα θα επιλέξει αυτό που θα μπορούσε να ενταχθεί στον ψηφιακό χώρο. Το κριτήριο; Το τραγούδι που της αρέσει περισσότερο και που περιέχει στίχους που περιγράφουν την πόλη καλύτερα (μπορούμε να τους υπογραμμίσουμε).

Η ομάδα θα γράψει ένα μικρό κείμενο για να δικαιολογήσει την επιλογή της. Σε ποιο σημείο της πόλης θα έπρεπε να υπάρχει το τραγούδι;

ΠΑΜΕ ΒΟΛΤΑ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

Μουσική, μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, 1959

Το Σαββάτο το βράδυ φτάνει
δύσμον μάνα καινούργια αλλαξιά.
Τα παιδιά με προσμένουν στο λιμάνι
στο μπαλκόνι καθισμένη η κοπελλιά.

Μοσχοβολούν οι γλάστρες
μοσχοβολάει κι ο σγουρός βασιλικός
μοσχοβολάει κι η αγάπη
κύμα με κύμα μεγαλώνει ο ωκεανός.

Πάμε βόλτα στα Χανιά, στην κάτω γειτονιά
να πάρουμε μια βράδια με πανιά.
Πάμε βόλτα στα Χανιά, στην κάτω γειτονιά
στη θάλασσα να βρούμε στ' ανοιχτά.

Το Σαββάτο το βράδυ φός μου
είμαι πφίρηπας είμαι υπουργός
έχω όλα τα πλούτη του κόσμου
δική μου η θάλασσα κι ο ουρανός δικός.

Το μπαλκονάκι σου δικό μου
δικές μου οι γλάστρες κι ο σγουρός βασιλικός
κι αν με κοιτάξεις μες τα μάτια
σκλάβος σου γίνομαι κι υπήκοος πιστός.

ΧΑΘΗΚΑ

Στίχοι: Γιάννης Θεοδωράκης, 1961
Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, 1961

Χάθηκα,
Μέσα στους δρόμους που μ' έδεσαν για πάντα
Μαζί με τα σοκάκια, μαζί με τα λιμάνια

Χάθηκα,
Γιατί δεν είχα τα φτερά και είχα εσένα Κατινιώ
Γιατ' είχα όνειρα πολλά
Και το λιμάνι,
και το λιμάνι είναι μικρό
Γιατ' ήμουν πάντα μόνος
Και θα `μαι πάντα μόνος.

ΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΗ

Στίχοι: Γιάννης Θεοδωράκης
Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, 1966

Όμορφη πόλη φωνές μουσικές
απέραντοι δρόμοι κλεμμένες ματιές
ο ήλιος χρυσίζει χέρια σπαρμένα
βουνά και γιαπιά πελάγη απλωμένα

Θα γίνεις δικιά μου πριν έρθει η νύχτα
τα χλωμά τα φώτα πριν ριξουν δίχτυα
θα γίνεις δικιά μου

Θα γίνεις δικιά μου πριν έρθει η νύχτα
τα χλωμά τα φώτα πριν ριξουν δίχτυα
θα γίνεις δικιά μου

Η νύχτα έφτασε τα παράθυρα κλείσαν
η νύχτα έπεσε οι δρόμοι χαθήκαν

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

στίχοι, μουσική: Κ. Λειβαδάς

Τραγούδι: Γ. Κότσιρας

Το λιμάνι φεγγάρι που ανάβει.
Κόκκινο το τζάμι
κι η ζωή μες το κύμα που σβήνει.
Δε μ' αφήνει...

Κάθε μήνας Αύγουστος, θάλασσα
φωτιά,
τούτη η πόλη είναι εδώ για πάντα.
Κάθε μήνας Αύγουστος, τρέλα του
Νοτιά.
Μέσα στα σοκάκια ξέφυγε η καρδιά,
εμείς θα `μαστε εδώ για πάντα.
Πως ν' αντέξει ο θάνατος τέτοια
μοιρασιά...

Ποιήματα για τα Χανιά (1)

Ποιήματα 1

Στον ψηφιακό χώρο 'Λογοτεχνία και πόλεις- Χανιά' περιέχονται και τα εξής ποιήματα. Ας τα διαβάσουμε:

Ζωγραφίες του Κώστα Καρυωτάκη

Γιγάντια τα σύγνεφα, φαντάζουν ασημένια
στο γαλαξένιον ουρανό
σαν τα χτυπά του ήλιου το φως· σαν τα χτυπά ο αγέρας
φεύγουνε πίσω απ' το βουνό.
Κι είναι θερίο η θάλασσα. Το παρδαλό της χρώμα
δίνει της – μπλάβο εκεί μακριά,
πο δώθε ανοιχτοπράσινο κι ακόμα δώθε γκριζο –
κάποια παράξενη θωριά.
Τα κύματα τα πράσινα, τα γκριζα και τα μπλάβα,
από του πέλαου τα φαρδιά,
τα φέρνει εήγας ο βοριάς· μπατοίζουνε τα βράχια,
κι άγρια φιλούν την αμμουδιά.
Μα το φιλί τους θάνατος κι ο θάνατος τραγουδι-
θα σπουν τα κύματα, οι αφροί,
πάντα πριχού να σβήσουνε, γλυκά θα μουρμουρίσουν
πόσο η θανή τους είν' πικρή.
Και τα Χανιά στη θάλασσα την ανεμοδαρμένη
σα γλώσσα απλώνουνε παχειά
το κάστρο τους, περίπαγμα, θαρρείς, στην τρικυμία
και καταφρόνια στα στοιχειά.
Του κάστρου το περίπαγμα κι η καταφρόνια ανάβουν
του Ποσειδώνα το θυμό·
να, το νερό σηκώνεται και στα ψηλά μουράγια
ξεσπάει, δεν έχει τελειωμό.
Χαθήκαν τα πλεούμενα· ο φόβος κυβερνήτης
μέσ' στο λιμάνι τα κρατεί.
Μα η σκέψη μου όλο σέρνεται στα γαλιανά τα πλάτια
μ' ένα χρυσόνειρο δετή.
Νουώθω φουρτούνα μέσα μου σα βλέπω τη φουρτούνα
και με το δώρο ενού φτερού,
σα γλάρος, προς τα κύματα πετά η ψυχή μου, σμίγει
με την ψυχούλα του νερού.

Συναγεμμός του Κ. Χιωτάκη

Στο λιμάνι μας
παραμονεύει η άγνοια,
πο δυνατή απ' το χρόνο,
πο τρομερή κι απ' το πέλαγο.
Κι είν' η καρδιά μας άγρυπνη
στην παραμορφωμένη προκουμιά,
να μην περάσουν τα κομπρεσέρ,
να μη στηθούν οι μπετονιέρες
και ρημάξουνε τις λαχτάρες μας.
Στα νερά του
δέσαμε την ψυχή μας
με τους χρυσούς κάβους του φεγγαριού,
όταν χτίσαμε το μέλλον.
Στο καρνάγιο πλέξαμε όνειρα
και πήραμε τις στράτες του κόσμου
με περιφάνεια.
Ξεδιπλώσαμε τις σημαίες της Λευτεριάς,
μουσκεμένες μ' αίμα κι αρμύρα,
τότε που οι δρόμοι δεν μπόδιζαν
να περάσουν οι πόθοι μας.
Η μπόρα της άρνησης έρχεται
να μετρήσει το μπόι μας.
Η άσφαλτος ξήλωσε το πλακόστρωτο,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ο φάρος του Άγγελου Καλοκαιρινού

Ήρεμος και γεμάτος μεγαλείο,
έξω από το λιμάνι, στέκει ο Φάρος,
στον ήλιο ή στην βροχή, στη ζέση ή στο κρύο,
με το κεφάλι πάντα ορθό, σα γλάρος,
απάν' από τα κύματα: στο πλοίο
που ανέσπυλαχνα παραμονεύει ο χάρος,
σωτήρας πάντα: κι ανοιχτό βιβλίο,
που ο καπετάνιος θαλασσοκουρσάρος,
διαβάζει στα τρισκόταδα! Την ώρα,
που όλα το μαύρο σκότος τα τυλίγει,
εσένα, η φωτεινή σου θύρα ανοίγει,
στην επιθυμητή οδηγώντας χώρα,
πικρούς ταξιδευτάδες. Όμοια ωραία
φώττει κι εμέ κι οδήγαε, ω Μούσα – Ιδέα!

Παλιά πόλη του Κ. Χιωτάκη

Στα καλντερίμια της ξανά σέρνω τα βήματά μου,
στον ίσκιο, στα μπεντένια της, στους θρύλους της
να ζήσω.
Μες στα στενά σοκάκια της άφησα την καρδιά μου,
και τώρα πια, αχ, δεν μπορώ να τήνε πάρω πίσω.
Στα ξύλινα μπαλκόνια της άνθισαν οι λαχτάρες.
Πλάι στους κρόνους λυγερές με μάτια φλογισμένα,
καντάδες, πόθοι, θύμησες, οράματα, κιθάρες,
σουρντίνα, κρυφομίλημα, λυγμός τα περασμένα.
Κι όλα μιλούν μες στην ψυχή, τα γιασεμιά, τ' αμπέρια,
οι Χιόνες, το Λιμάνι της, ο Φάρος, τ' ακρογάλι,
σα να 'να χτες που λίκνιζα με συντροφιά τ' αστέρια,
τα όνειρα, και έσβηνε το σούρουπο αγάλι.
Γεμάτα γλάστρες τα στενά, ο Τοπανάς, οι ρούγες,
ανθώνες στις καλοκαιριές, στις θέλλες ταμπούρια,
Καμαρωτή η πόλη μας στον χρόνου τις φτερούγες
λαμποκοπά: ακούγονται διθύραμβοι και θούρια.

Χανιώτικο του Μ. Γρηγοράκη

Απ' τ' Ακρωτήρι ταπλωτό που γλυκοκουματούσα
η θάλασσα στολίζει το μ' αφρόκινα ολοένα
απ' τη Μαδάρα την ψιλή – που δεξ αρχοντοστέκει
και κει από τα δυτικά από τον κόβο – Σπάθα
το δειλί νατο φίλικό που σιγοκατεβαίνει
τυλίγοντας με απαλούς και χρυσαφένιους ίσκιους
πλαγές και κάμπους των Χανίων,
μάλους και γυρογάλια.
Χρυσόνειρο το δειλινό στην πολιτεία πάνω!...
Και οι ψυχές με το χρυσό το δειλί νιώθουν να 'ναι
νιώθουν να γίνονται – χαρά σ' αυτές που το μπορούνε,
ονειρικά πλεούμενα που φεύγουν με τους ίσκιους.

Φύλλο εργασίας 3

Ας διαλέξουμε από κάθε ποίημα μια εικόνα των Χανίων που να αρέσει σε όλους.

.....
.....
.....

Τι εικόνα για τα Χανιά σας δημιουργεί κάθε ένα από τα ποιήματα;

Ας γράψουμε μια λέξη (ένα επίθετο):

.....
.....
.....
.....
.....

Τέλος, διαλέγουμε ποιο ποίημα μας άρεσε περισσότερο και εξηγούμε γιατί.

.....
.....
.....
.....

Ποιήματα για τα Χανιά (2)

Ας διαβάσουμε προσεκτικά τα παρακάτω ποιήματα. Ποιο προτιμάτε;

Ακουαρέλα της Μαρινέλλας Βλαχάκη

Ένα πεντάχρονο παιδί κι ένα ενήλικο
καλοκαίρι
κατάχαμα στο Σαντριβάνι
κοιτάζουν το αλογάκι που λύθηκε και τώρα
πετάει
στον ουρανό του λιμανιού.
Το παιδί κλαίει. Το καλοκαίρι ξέρει.
Το αλογάκι μια κουνίδα,
ο σπάγκος μπλεγμένος στα χέρια του παιδιού.

Αγαπηθήκαμε, σε τούτη την πόλη του

Λεωνίδα Καζάρογλου

Αγαπηθήκαμε,
Σε τούτη την πόλη
Με τα μετέωρα αισθήματα
Και τις βαμμένες εξόπορτες των σπιτιών
Στον λόφο και τη μνήμη των κατοίκων της
Αγαπηθήκαμε,
Σ' αυτή τη μικρή γη
Που τα μάτια σου ταξίδεψαν για πρώτη φορά
Όταν μου υποσχέθηκαν
Μιαν άλλην γη καλύτερη απ' αυτήν

ΑΜΕΤΑΚΙΝΗΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ του Γιώργη

Μανουσάκη

Σε τούτη την πόλη γεννήθηκα. Φλέβες μου οι δρόμοι
της
κι η ιστορία της αέρας που αναπνέω.
Κάθε γωνιά της κι ένα φάσμα μνήμης.
Πόλη σε μέτρα ανθρώπινα.
Εδώ θα μείνω - τ' αποφάσισα - ολοζώνης
κάτω από τα φτερά της θα ονειρευόμαι.

Όμως ποια Κίρκη τη μεταμορφώνει;
Τα σπίτια της ένα-ένα την εγκαταλείπουν
κι οι άνθρωποι αλλάζουν πρόσωπα
σα να 'ταν μάσκες.

Πίσω απ' τον πάγκο
δε χτυπά σφυρί ο τσαγκάρης
στου καφενείου το βάθος δεν ηχεί λαγούτο.
Κοπάδια οι ξένοι μπεινοβγαίνουν στα tourist shops.

Σιγά κι αδύρμβα γλιστρά και φεύγει η πόλη.
Εκείνοι που την κατοικούσαν
στρέψαν οριστικά την όψη προς το Μέγα Σκότος.
Στη θέση της ορθώθηκε μια πόλη
σκληρή κι αγέλαστη, ύπουλη και φαντασμένη.

Σε ξένη πόλη σέρνω τώρα τη ζωή μου.

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΧΑΝΙΑ της

Ελένης Μαρινάκη

I

Κάποτε θα γράψω μιαν ωδή σε σένα πόλη
με τους ποταμούς των κυμάτων
που ξεδιπλώνουν υποσχέσεις.
Στους δρόμους σου έχουμε ξεχαστεί από καιρό
πειρηγιάτες της παιδικής σου ηλικίας
ερασιτέχνες αλιείς εικόνων
με ήλιο και σιαά
φωτογράφοι της ζωής σου
πλανόδιοι, μικροπωλητές στα πανηγύρια
ηδονοβλεπίες της αβίασταχτης σου ομορφιάς.
Κάποτε επιτέλους θα φτάσω
με τρικιάταρτο στις αυλές σου
για να φυτέψω πάλα βιγόνια
και βασιλικό.

σ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Φύλλο εργασίας 4

Φύλλο εργασίας 4

Και τώρα αφού έχουμε επιλέξει το ποίημα που μας αρέσει και που θα είχε θέση στον ψηφιακό χώρο 'Ψηφίδες-Χανιά' θα κάνουμε τα εξής: 1. θα το τοποθετήσουμε πάνω στο χάρτη.

Καταρχάς, θα γράψουμε πάνω στο χάρτη τη συγκεκριμένη περιοχή η οποία σχετίζεται με το ποίημα. Στη συνέχεια θα δημιουργήσουμε με το όνομα της περιοχής αυτής έναν υπερσύνδεσμο ο οποίος θα παραπέμπει σε μια φωτογραφία (την οποία θα επιλέξουμε εμείς από το Διαδίκτυο).

2. Θα γράψουμε, επίσης, θα γράψουμε ένα κείμενο το οποίο θα στείλουμε στις ιστοχώρο [Ψηφίδες-Λογοτεχνία και πόλεις](#), όπου θα εξηγήσουμε γιατί θα πρέπει το ποίημα που επιλέξαμε να υπάρχει στη σελίδα για τα Χανιά.

Τελική αξιολόγηση σεναρίου

Στο μάθημα της Λογοτεχνίας και τις ώρες που ασχοληθήκαμε με τα Χανιά ως λογοτεχνική πόλη έμαθα ότι:

- ✚ υπάρχει ένα ψηφιακό περιβάλλον (Ψηφίδες) όπου μπορώ να βρω λογοτεχνικά κείμενα για κάποιες πόλεις
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ τώρα μπορώ μόνος-η να βρω τις Ψηφίδες και να ψάξω λογοτεχνικά κείμενα για πόλεις
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ ανάμεσα στις λογοτεχνικές πόλεις στις Ψηφίδες υπάρχουν και τα Χανιά
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ για τα Χανιά έχουν γραφτεί λογοτεχνικά κείμενα (ποιήματα και πεζά)
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ για τα Χανιά έχουν γραφτεί και τραγούδια
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ συγκεκριμένα σημεία της πόλης εμπνέουν τους ποιητές
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ κάθε ποίημα έχει διαφορετικό τόνο, διαφορετικές εικόνες και δημιουργεί διαφορετικά συναισθήματα
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ να προσέχω τους στίχους των τραγουδιών
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ να βρίσκω τις εικόνες σε ένα ποίημα
ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η
- ✚ να εξηγήσω γιατί μου αρέσει ένα ποίημα

 Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ <i>επένδυση στην κοινωνία της γνώσης</i> ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	 ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για την ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
---	---	--

ναι όχι δεν είμαι σίγουρος-η

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Όπως γράφει και η συντάκτρια του σεναρίου, οι ώρες εφαρμογής θα μπορούσαν να είναι περισσότερες έτσι ώστε να ψάξουν οι ίδιοι οι μαθητές για υλικό (κάτι που χρειάζεται χρόνο). Βέβαια, το σενάριο θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μεγαλύτερη τάξη και να είναι πιο κοντά στους αρχικούς του στόχους, τόσο όσον αφορά τη χρήση ΤΠΕ όσο και την αυτενέργεια των μαθητών και τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης πρότασης-συμπλήρωσης προς το ΚΕΓ. Φυσικά θα μπορούσε να συμπεριλάβει η έρευνα και πεζά κείμενα.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Υπήρξαν δυσκολίες να βρεθούν ποιήματα τα οποία θα ήταν εύκολα κατανοητά από τους μικρούς μαθητές δεδομένου ότι μέσα στη χρονιά με το συγκεκριμένο τμήμα δεν ασχοληθήκαμε πολύ με την ποίηση.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—